

Registro Nr. 1844

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 161

KAUNO KOMPROMISINIS TEISMAS

КОВЕНСКИЙ КОМПРОМИСАРСКИЙ СУД

DEKRETŲ PROTOKOLŲ

APYRAŠAS NR. 1

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1796–1797 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS
PAŽYMA APIE KAUNO KOMPROMISINIO TEISMO

FONDA NR. 161

2024-06-13 Nr. A7-37

Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Kompromisinis teismas (lenk. *sąd kompromisarski, polubowny*; rus. *компромисарский, полюбовный суд*) – teismo institucija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK), pradėjusi veikti anksčiau, negu ji buvo oficialiai įkurta. Jos reglamentas nustatytas 1566 m.¹ Kompromisinis teismas nagrinėjo daugiausia civilines bylas, išskyrus tas, kuriose viena pusė buvo valstybinio dvaro valdytojas arba išdas². Buvo sudaromas pačių ginčo šalių. Abi šalys pasirinkdavo lygų skaičių teisėjų (arbitrų), nustatydavo jiems laiką ir vietą bylai nagrinėti, o pačios įsipareigodavo paklusti jų sprendimui. Teisėjai privalėjo vadovautis Lietuvos įstatymais ir papročiais. Teisėjams nesutarus (nesusidarius balsų daugumai) arba atsisakius kuriai iš šalių vykdyti sprendimą, galima buvo kreiptis į žemės teismą, o nuo 1726 metų – į Vyriausiąją Lietuvos Tribunolą³. Kompromisinių teismų sprendimai Tribunolui tekdavo tik tuomet, kai teisėjų nuomonės išsiskirdavo ir nepavykdavo priimti galutinio sprendimo. Tačiau dažnas bylininkas nesėkmingai besiklostant teismo procesui ieškodavo pretekstų nesilaikyti pasirašyto susitarimo bylinėtis sutartame teisme ir iš jo pasitraukdavo⁴.

Abi ginčo šalys dažniausiai pačios išsirinkdavo teisėjus (arbitrus), nors pasitaikydavo atvejų, kai juos skirdavo teismas ar kita institucija. Paprastai sprendžiant ginčą dalyvaudavo keli teisėjai, jų skaičius tam tikrais atvejais svyrudavo nuo vieno iki keliolikos. Procesui vadovaudavo pirmininkas – vadinamas superarbitras, kuris buvo išrenkamas abiejų ginčo šalių arba pačių arbitrų susitarimu⁵. Proceso pradžioje buvo sudaroma speciali sutartis, kurioje turėjo atsirasti

¹ Apie kompromisinių teismą kalbama ir Trečiajame Lietuvos Statute, žr. „О полюбовном суде“, LAPPO J., 1588 metų Lietuvos Statutas t. 2 (Kaunas, 1938), p. 261–262.

² BUTĖNAS, Domas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII–XVIII amžiuje* (Vilnius, 1997), p. 57.

³ „Obwarowanie sądów polubownych alias kompromisarskich“, *Volumina legum* t. 6 (Petersburg, 1860), p. 249.

⁴ STANKEVIČ, Adam, *Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veikla XVIII a. II pusėje: bajoriškosios teisės raiška* [daktaro disertacija] (Vilnius, 2013), p. 42.

⁵ MONIUSZKO, Adam, *Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł* (Warszawa, 2017), p. 62.

įsipareigojimas perduoti bylą nagrinėti kompromisiniam teismui; taip pat joje turėjo būti nurodytas ginčo objektas, teismo sudėtis, ginčo sprendimo būdas (susitarimas arba teismo sprendimas), taip pat numatyti teismo sprendimo neįvykdymo padariniai⁶. Kompromisinio teismo sprendimai, kaip ir visų kitų teismų, buvo vadinami dekretais⁷.

Kauno pavieto ribos nesikeitė iki XVIII a. pabaigos. Jis kartu su Trakų, Gardino ir Upytės pavietais įėjo į Trakų vaivadijos sudėtį. 1791 m. LDK iš 23 pavietų buvo suformuoti 34. Nauji pavietai buvo suformuoti iš dalies senųjų pavietų teritorijos. Trakų vaivadijoje iš 4 pavietų suformuoti 6: Gardino, Upytės, Trakų, Kauno, Prienų ir Merkinės. Po šios reformos Kauno pavietas sumažėjo perpus, nes iš jo teritorijos didžiosios dalies buvo sukurtas naujas Prienų pavietas. Naująjį Kauno pavietą sudarė Kauno, Babtų, Kėdainių, Vandžiogalos, Žeimių, Karmėlavos, Rumšiškių, Labūnavos, Skaruliškių ir Apytalaukio parapijos. Po 1793 m. administracinių reformų Kauno pavieto ribos nepasikeitė⁸. Tvarką pavieto ribose prižiūrėjo bajorų teismai⁹.

Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA) saugoma Kauno kompromisinio teismo aktų knyga – dekreto protokolas, sudarytas 1796 m. rugsėjo 25 d. Šioje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl Pėdžių apylinkės, Nociūnų dvaro ir Kuigalių kaimo Kauno paviete ribų nustatymo tarp Pėdžių apylinkės bajorų ir Upytės žemės teismo raštininko Jono Šiukštos. Šią bylą sprendė penki pareigūnai: teismo pirmininkas (superarbitras) – Kauno žemės teismo teisėjas Adomas Meištavičius¹⁰ ir 4 teisėjai (arbitrai): iš Jono Šiukštos pusės – Kauno žemės teismo teisėjas Mykolas Strebeika ir LDK artilerijos majoras Kazimieras Milošas; iš Pėdžių apylinkės bajorų pusės – Kauno pavieto taurininkas Tadas Šorca ir Kauno pavieto kasininkas Tadas Šervinskas¹¹.

Kompromisinis teismas buvo sudaromas tik atskiroms byloms nagrinėti, todėl jis neturėjo savo raštinės ir nuolatinės posėdžių vietos. Šio teismo knygos paprastai buvo saugomos pavietų žemės ir pilies teismų archyvuose. XVII a. pradžioje sugriuvo Kauno pilies bokštas, kuriame buvo

⁶ GŁUSZAK, Marcin, „Problematyka sądownictwa polubownego w rezolucjach Rady Nieustającej (1776–1788)“, *Czasopismo Prawno-histeryczne* t. 68, 2016, sąs. 2, p. 87.

⁷ GŁOGER, Zygmunt, *Encyklopedia staropolska*, <https://literat.ug.edu.pl/glogers/0037.htm> [žiūr. 2024-05-06].

⁸ STRELCOVAS, Simonas, „Kauno pavieto ribų kaita: XVI a. vidurys – XVIII a. pabaiga“, *Kauno istorijos metraštis* t. 3, 2022, p. 279–280; KIAUPA, Zigmantas, GLEMŽA, Liudas, *Kauno istorija, t. 2, Nuo 1655 iki 1795 m.* (Kaunas, 2023), p. 177.

⁹ KIAUPA, GLEMŽA, *Kauno istorija, t. 2, Nuo 1655 iki 1795 m.*, p. 179.

¹⁰ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy, t. 2, Województwo trockie XIV–XVIII wiek*, pod red. Andrzej Rachuby, opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, Andrzej Haratym przy współpracy Andreja Macuka i Jaungiena Aniszczanki (Warszawa, 2009), p. 421.

¹¹ LVIA, f. 161, ap. 1, b. 1 (Gorb. 19614), l. 2v.

įsikūrusios Kauno pavieto žemės ir pilies teismų kanceliarijos. Tik 1638 m. Kauno seniūnas Albrechtas Stanislovas Radvila savo lėšomis suremontavo Kauno pilies bokštą. XVIII a. paskutiniame ketvirtyje suaktyvėjo bajorų reikalavimai įsileisti jų teismus posėdžiauti Kauno rotušėje, tačiau tam labai priešinosi miestiečiai. 1776 m. lapkričio 16 d. iš Varšuvos sugrįžęs Kauno vaitas Steponas Glembockis pasakojo, kad pavieto pasiuntiniai mėgino Respublikos seimui įteikti įstatymo projektą dėl rotušės, kuriuo ketino bajorų pilies ir žemės teismus perkelti į Kauno miestiečių rotušę. 1792 m. miestiečiai sutiko rotušės pirmame aukšte išskirti ir suremontuoti patalpas bajorų teismo posėdžiams. Laikui bėgant čia vyko ne tik bajorų teismai, bet ir rinkosi pavieto seimelis¹². Tikėtina, kad Kauno rotušėje buvo saugomos ir Kauno kompromisinio teismo aktų knygos.

Per visą savo veiklos laikotarpį (ATR ir Rusijos imperijos laikais) kompromisinis teismas veikė remdamasis Lietuvos Statuto straipsniais. Oficialia teismo kalba buvo lenkų kalba. Tokia padėtis išliko iki 1840 m. liepos 7 d., kai imperatoriaus Nikolajaus I įsaku Lietuvos Statutas neteko galios, o kompromisiniai teismai buvo panaikinti.

XIX a. 9 dešimtmetyje Kauno kompromisinio teismo aktų knyga buvo saugoma Kauno jungtiniame baudžiamojo ir civilinio teismo archyve.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS

Bendrosios žinios apie fondo dokumentus

1852 m. balandžio 2 d. Rusijos imperatorius Nikolajus I paskelbė įsaką „dėl vakarinių gubernijų centrinių senųjų aktų archyvų Kijeve, Vitebske ir Vilniuje įsteigimo“¹³. Remiantis šiuo įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas, kuriame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 m. Šio archyvo direktoriumi buvo paskirtas Nikita Gorbačevskis. Archyvo išlaidoms iš valstybės išdo buvo skirta 2300 rublių, o jo veiklą kontroliavo Rusijos imperijos liaudies švietimo ministerija.

¹² KIAUPA, GLEMŽA, *Kauno istorija*, t. 2, *Nuo 1655 iki 1795 m.*, p. 198.

¹³ *Полное собрание законов Российской империи. Второе собрание (1825–1881)* т. 27 (1852), ч. 1, № 26126, p. 228, https://nlr.ru/e-res/law_r/search.php [žiūr. 2024-05-06].

1883 m. Kauno jungtiniame baudžiamojo ir civilinio teismo rūmų archyve buvo rasta 161 senųjų aktų knyga¹⁴, viena iš jų priklausė Kauno kompromisiniam teismui. 1883 m. liepos 15 d. 7-ios senųjų aktų knygos buvo nusiųstos į Vilniaus centrinį senųjų aktų archyvą, tarp jų buvo ir Kauno kompromisiniam teismui priklausanti aktų knyga¹⁵. Remiantis 1883 m. liepos 23 d. Ivano Sprogio pranešimu, šios ir kitos bylos buvo įrašytos į papildomą rankraštinių N. Gorbačevskio senųjų aktų katalogą (bylų grupė Nr. 19603–19618)¹⁶, didžiąja dalimi sudarytą iš bylų, į archyvą patekusių 1873–1914 m. laikotarpiu, ir neištrauktų į 1872 m. spausdintinį N. Gorbačevskio katalogą. Be inventorinio numerio šiame kataloge kiekviena byla turėjo sudarytą trumpą antraštę, buvo nurodyta sudarymo data ir lapų kiekis.

XX a. vykę pasauliniai karai ir okupacijos skaudžiai atsiliepė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui. Jis ne kartą buvo išvežtas į užsienį ir vėl grąžintas į Lietuvą. Nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose. Po antrojo pasaulinio karo Vilniaus centrinio senųjų aktų archyvo bylos perėjo LTSR centrinio valstybinio archyvo žinion. 1946 m., siekiant įvesti tikslią Lietuvos archyvuose saugomų fondų apskaitą ir kontrolę, Vyriausioji archyvų valdyba prie TSRS vidaus reikalų ministerijos išleido potvarkį, kuriuo LTSR archyvų valdybai nurodoma užregistruoti visus tuo metu buvusius archyvų fondus, suteikiant jiems numerius. Vykdam šį potvarkį, 1949–1951 m. Kauno kompromisinio teismo fondui buvo suteiktas Nr. 161 (SA).

1957 m. sausio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas LTSR centrinis valstybinis istorijos archyvas, kuriam iš LTSR centrinio valstybinio archyvo buvo perduoti Senieji aktai, tame tarpe ir Kauno kompromisinio teismo fondas. Jo apskaitos dokumentu buvo naudojamas papildomas rankraštinis N. Gorbačevskio senųjų aktų katalogas, pagal kurį jam priklausė viena byla (Gorb. Nr. 19614).

1976 ir 1980 m. Lietuvos TSR centriniame valstybiniame istorijos archyve atlikus Kauno kompromisinio teismo fondo Nr. 161 (SA) bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimą, buvo nustatyta, kad šiame fonde pagal papildomą rankraštinių N. Gorbačevskio senųjų aktų katalogą, kuris buvo naudojamas kaip apyrašo Nr. 1 apskaitos dokumentas, faktiškai yra 1 byla (Gorb. Nr. 19614). Taigi, patikrinimas patvirtino pagal archyvo apskaitą šiam fondui priklausančių bylų kiekį.

¹⁴ *Archiwum akt dawnych w Wilnie w okresie od 1795 do 1922 roku: rys historyczny*, opr. Ryszard Mienicki (Wilno, 1923), p. 54; KIAUPA, Zigmantas, „Kauno miesto senojo archyvo likimas“, *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai. A serija* t. 2(43), 1973, p. 131.

¹⁵ LVIA, f. 594, ap. 1, b. 683, l. 52–52v.

¹⁶ Ten pat, l. 53–53v.

2024 m. naujai sudarytas Kauno kompromisinio teismo fondo Nr. 161 (SA) apyrašas Nr. 1, jame faktiškai yra 1 apskaitos vienetas (Gorb. Nr. 19614).

Iš viso Kauno kompromisinio teismo fonde Nr. 161 (SA) yra 1 apskaitos vienetas, kurio chronologinės ribos 1796–1797 m.

Dekretų protokolų apyrašas Nr. 1

Iš naujo patyrinti ir pertvarkyti Senuosius aktus imtasi, norint ištaisyti papildomame rankraštiname N. Gorbačevskio senųjų aktų kataloge pastebėtus bylų aprašymo trūkumus ir netikslumus. 2024 m., sudarant naują Kauno kompromisinio teismo fondo Nr. 161 (SA) apyrašą Nr. 1, buvo atlikti šie darbai:

- 1) bylų kiekio, fizinės būklės patikrinimas;
- 2) bylų priklausymo fondui nustatymas;
- 3) dokumentų tikslų chronologinių ribų nustatymas;
- 4) bylų antraščių lietuvių ir rusų kalbomis sudarymas;
- 5) naujų numerių suteikimas apskaitos vienetams.

Naujai sudaryto fondo Nr. 161 „Kauno kompromisinis teismas“ apyrašo Nr. 1 ir į papildomą rankraštinių N. Gorbačevskio senųjų aktų katalogą įrašyta byla gavo naują apskaitos numerį (Nr. 1), tačiau šalia lieka nurodytas ir ankstesnis N. Gorbačevskio katalogo numeris (Nr. 19614).

Tai 1796 m. rugsėjo 25 d. Kauno kompromisinio teismo dekreto protokolas byloje dėl Pėdžių apylinkės, Nociūnų dvaro ir Kuigalių kaimo Kauno pavieta ribų nustatymo tarp Pėdžių apylinkės bajorų ir Upytės žemės teismo raštininko Jono Šiukštos, kuriam priklausė Nociūnų dvaras ir Kuigalių kaimas. Jame surašytas nagrinėjamos bylos turinys, eiga ir skelbiamas teismo nuosprendis. Šis dekreto protokolas patvirtintas Kauno kompromisinio teismo teisėju: pirmininko (superarbitro) – Kauno žemės teismo teisėjo Adomo Meištaičiaus ir arbitrų – Kauno pavieto taurininko Tado Šorcios ir LDK artilerijos majoro Kazimiero Milošo parašais bei antspaudais¹⁷. Dekreto protokolo pabaigoje yra kamarninko Tado Visockio parengtas spalvotas Pėdžių apylinkės, Nociūnų dvaro ir Kuigalių kaimo Kauno pavieta planas¹⁸.

¹⁷ LVIA, f. 161, ap. 1, b. 1 (Gorb. Nr. 19614), l. 88.

¹⁸ Ten pat, l. 90v–91.

Fondo Nr. 161 (SA) apyrašo Nr. 1 bylos Nr. 1 fizinio stovio ir datų ypatybės nurodytos lentelės pastabų skiltyje. Šis dekreto protokolas parašytas lenkų kalba. Tvarkant apyrašą Nr. 1 sudarytos naujos bylos antraštės lietuvių ir rusų kalbomis, tiksliau nustatytos bylos chronologinės ribos ir lapų kiekis.

Iš viso į fondo Nr. 161 (SA) „Kauno kompromisinis teismas“ apyrašą Nr. 1 įrašytas 1 apskaitos vienetas, kurių chronologinės ribos 1796–1797 m.

Informacijos ir sklaidos skyriaus
vyriausioji specialistė

Violeta Pansevič

**ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 161
„КОВЕНСКИЙ КОМПРОМИСАРСКИЙ СУД“**

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Компромисарский суд (пол. *sąd kompromisarski, polubowny*) – судебное учреждение в Великом княжестве Литовском (далее – ВКЛ), которое начало действовать до его официального учреждения. Его регламент был установлен в 1566 г. Компромисарский суд рассматривал в основном гражданские дела, за исключением тех, в которых одной из сторон был управляющий государственным имением или казначейство. Он формировался самими спорящими сторонами. Обе стороны избирали равное число судей (арбитров), назначали им время и место рассмотрения дела и обязывались подчиняться их решению. Судьи были обязаны соблюдать литовские законы и обычаи. При несогласии судей (отсутствии большинства) или при отказе одной из сторон от исполнения решения можно было обратиться в земский суд, а с 1726 г. – в Трибунал ВКЛ. Решения компромисарских судов поступали в Трибунал ВКЛ только тогда, когда мнения судей расходились и окончательное решение принять было невозможно. Однако, когда судебный процесс не увенчался успехом, частый истец искал повода для несоблюдения подписанного соглашения для судебного разбирательства в согласованном суде и отказывался от него.

Обе стороны спора обычно сами избирали судей (арбитров), хотя бывали случаи, когда они назначались судом или другим учреждением. Как правило, в решении спора участвовало несколько судей, их количество в отдельных случаях варьировалось от одного до десяти. Процессом руководил председатель – так называемый суперарбитр, который избирался по соглашению обеих сторон спора или самими арбитрами. В начале процесса заключался специальный договор, в котором должно было фигурировать обязательство передать дело в компромисарский суд; в нем также должен быть указан предмет спора, состав суда, способ разрешения спора (соглашение или решение суда), а также предусмотренные последствий неисполнения решения суда. Решения компромисарского суда, как и всех других судов, назывались декретами.

Границы Ковенского повета оставались неизменными до конца XVIII в. Он вместе с Троцким, Гродненским и Упитским поветами входил в состав Троцкого воеводства. В 1791 г. в ВКЛ вместо бывших 23 поветов было образовано 34. Новые поветы были сформированы частично из территории бывших поветов. В Троцком воеводстве были образованы 6 из бывших 4 поветов: Гродненский, Упитский, Троцкий, Ковенский, Пренский и Меречский. После этой реформы площадь Ковенского повета сократилась вдвое, так как из большей части его территории был создан новый Пренский повет. В состав нового Ковенского повета вошли приходы Ковенский, Бобтовский, Кейданский, Вендзягольский, Жеймянский, Кормяловский, Румшишский, Лабуновский, Скорульский и Опитолотский. После административных реформ 1793 г. границы Ковенского повета не изменились. За порядком на территории повета следили дворянские суды.

В Литовском государственном историческом архиве (далее – ЛГИА) хранится актовая книга Ковенского компромисарского суда – декретовый протокол, составленный 25 сентября 1796 г. Дело касается спора о разграничении околицы Пядзи, имения Нацуны и деревни Куйголе в Ковенском повете между дворянами околицы Пядзи и писарем Упитского земского суда Яном Шукштой. Это дело рассматривали пять должностных лиц: председатель суда (суперарбитр) – судья Ковенского земского суда Адам Мейштович и четыре судьи (арбитра): со стороны Яна Шукшты – судья Ковенского земского суда Михаил Стребейко и майор артиллерии ВКЛ Казимир Милош; со стороны дворян околицы Пядзи – чашник Ковенского повета Фадей Шорц и кассир Ковенского повета Фадей Шервинский.

Компромисарский суд создавался только для рассмотрения отдельных дел, поэтому не имел своей канцелярии и постоянного места для заседаний. Книги этого суда обычно хранились в архиве поветовых земских и гродских судов. В начале XVII в. рухнула башня Ковенского замка, где располагались канцелярии земских и гродских судов Ковенского повета. Только в 1638 г. ковенский староста Альбрехт Станислав Радзивилл за свой счет отремонтировал башню Ковенского замка. В последней четверти XVIII в. усилились требования дворян разрешить их судам заседать в Ковенской ратуше, но это встретило сильное сопротивление со стороны горожан. 16 ноября 1776 г. ковенский войт Степан Глембоцкий, вернувшийся из Варшавы, сообщил, что поветовые послы пытались представить в Сейм Республики законопроект о ратуше, которым они намеревались переселить дворянские гродские и земские суды в Ковенскую ратушу, принадлежащую

горожанам. В 1792 г. горожане согласились выделить и отремонтировать помещение на первом этаже ратуши для заседаний дворянских судов. Со временем здесь проходили не только дворянские суды, но и собирався поветовый сеймик. Вероятно, в Ковенской ратуше хранились и актовые книги Ковенского компромисарского суда.

В течении всей своей деятельности (во времена Речи Посполитой и Российской империи), работа компромисарского суда была регламентирована Литовским Статутом. В суде официальным языком по-прежнему был польский язык. Ситуация кардинально изменилась только 7 июля 1840 г., когда император Николай I своим указом отменил действие Литовского Статута, а компромисарские суды были упразднены.

В 9-м десятилетии XIX в. актовая книга Ковенского компромисарского суда хранилась в архиве Ковенской соединённой палаты уголовного и гражданского суда.

СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

2 апреля 1852 г. император России Николай I издал указ «об учреждении в Киеве, Витебске и Вильно центральных архивов древних актов». Согласно этому указу, в Виленском центральном архиве древних актов, которое курировало министерство народного просвещения Российской империи, должны были быть собраны все документы, составленные до 1799 г. Директором архива был назначен Никита Горбачевский. Для нужд учреждения из государственной казны выделено 2300 рублей, а его деятельность контролировало министерство народного просвещения Российской империи.

В 1883 г. в архиве Ковенской соединённой палаты уголовного и гражданского суда была обнаружена 161 книга древних актов, одна из них принадлежала Ковенскому компромисарскому суду. 15 июля 1883 г. 7 найденных книг были переданы в Виленский центральный архив древних актов, среди них была и актовая книга, принадлежавшая Ковенскому компромисарскому суду. На основании уведомления Ивана Спрогиса с 23 июля 1883 г., эти и другие книги древних актов внесены в дополнительный рукописный каталог древних актов Н. Горбачевского (группа дел № 19603–19618), который в большинстве состоял из дел, поступивших в архив в течении 1873–1914 гг. и не включенных в печатный каталог Н. Горбачевского с 1872 г. Кроме инвентарного номера,

каждое дело в этом каталоге имело короткий заголовок, были указана его дата составления и количество листов.

В XX в. прошедшие мировые войны и оккупации болезненно отозвались на судьбе Виленского центрального архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств. После второй мировой войны дела Виленского центрального архива древних актов перешли в ведение центрального государственного архива Лит.ССР. В 1946 г. Архивное управление Лит.ССР получило указание Главного Архивного управления при МВД СССР о взятии всех архивных фондов на учёт и присвоении им номеров. Выполняя это указание, в 1948–1951 гг. фонду «Ковенский компромисарский суд» был присвоен № 161.

1 января 1957 г. в Вильнюсе был учрежден центральный государственный исторический архив Лит.ССР, в который из центрального государственного архива были переданы древние акты, в том числе и фонд «Ковенский компромисарский суд». Дополнительный рукописный каталог древних актов Н. Горбачевского использовался как документ учёта описи № 1 фонда № 161, согласно которому ей принадлежало 1 дело № 19614.

В 1976 и 1980 гг. в центральном государственном историческом архиве Лит.ССР была проведена проверка наличия и состояния дел фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд». В результате проверки было установлено, что в дополнительном рукописном каталоге древних актов Н. Горбачевского, который использовался как учётный документ описи № 1 фонда № 161, оказалось в наличии 1 дело (Горб. № 19614). Проверка подтвердила соответствие фактического количества дел количеству принадлежавших фонду дел.

После составления в 2024 г. новой описи № 1 фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд» в ней была учтена 1 единица хранения.

Итого в фонде № 161 «Ковенский компромисарский суд» имеется 1 единица хранения, хронологические рамки которой охватывают 1796–1797 гг.

Первая опись фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд»

Недостатки и неточности в описании дел дополнительного рукописного каталога древних актов Н. Горбачевского явились стимулом для исследований древних актов. При составлении в 2024 г. новой описи № 1 фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд» были проведены следующие работы:

1. проверка наличия и физического состояния дел, ведение точного фактического учёта древних актов;
2. фондирование;
3. уточнение хронологических рамок документов;
4. составление заголовков дел на литовском и русском языках;
5. перешифровка дел.

В результате проверки установлено, что в первой описи фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд» имеется в наличии 1 (одна) единица хранения. Это дело в новосоставленной описи № 1 получило новый инвентарный номер (№ 1). Рядом указан и старый шифр дополнительного рукописного каталога древних актов Н. Горбачевского (№ 19614).

Этот 25 сентября 1796 г. составленный декретовый протокол Ковенского компромисарского суда касается разграничения околицы Пядзи, имения Нацуны и деревни Куйголе в Ковенском повете между дворянами околицы Пядзи и писарем Упитского земского суда Яном Шукштой, которому принадлежало имение Нацуны и деревня Куйголе. В нем излагается суть и процесс рассматриваемого дела и выносится судебное решение. Данный декретовый протокол утвержден подписями и печатями судей Ковенского компромисарского суда: председателя (суперарбитра) – судьи Ковенского земского суда Адама Мейштовича и арбитров – чашника Ковенского повета Фадея Шорца и кассира Ковенского повета Фадея Шервинского. В конце декретового протокола есть цветной план околицы Пядзи, имения Нацуны и деревни Куйголе в Ковенском повете, который составил коморник Фадей Высоцкий.

Особенности даты документа, физического состояния и состава дела описи № 1 фонда № 161 указаны в таблице, в колонке «примечания». Документ написан на польском

языке. В описи № 1 также составлен новый заголовок дела на литовском и русском языках, точнее указаны хронологические рамки документа и количество листов.

Всего в описи № 1 фонда № 161 «Ковенский компромисарский суд» имеется 1 единица хранения, хронологические рамки которой охватывают 1796–1797 гг.

Главный специалист

Отдела распространения информации

Виолета Пансевич

